

ЗАСНОВНИКИ:

Полтавський національний педагогічний університет імені
В. Г. Короленка;

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти ім. М. В. Остроградського;
ТОВ «АСМІ»

Фахова реєстрація у ВАК України

Постанови: №1-02/5 від 10 травня 2000 року;
№ 1-05/3 від 30 березня 2011 року

Галузь науки: педагогічні науки УДК 37:004

Проблематика: педагогіка, педагогічні технології навчання
та виховання, післядипломна педагогічна освіта, педагогічна
майстерність, освіта та навчання дорослих

ISSN: 2221-6316

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор: Білик Надія Іванівна, кандидат педагогічних
наук, доцент

Заступник головного редактора: Гриньова Марина Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор

Відповідальний редактор: Жданова-Неділько Олена Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

Відповідальний секретар: Королюк Світлана Вікторівна, кандидат
педагогічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Шпак Валентина Павлівна, доктор
педагогічних наук, професор

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

Гніздлова Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор
Сльникова Галина Василівна, доктор педагогічних наук, професор
Зелюк Віталій Володимирович, кандидат педагогічних наук, до-
цент, ректор ПОІППО ім. М. В. Остроградського
Іванова Тетяна Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор,
старший науковий співробітник

Ільченко Віра Романівна, доктор педагогічних наук,
дійсний член НАПН України, професор

Кравченко Любов Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор
Лещенко Марія Петрівна, доктор педагогічних наук, професор

Лозова Валентина Іванівна, доктор педагогічних наук,
член-кореспондент НАПН України, професор

Моргун Володимир Федорович, кандидат психологічних наук,
професор

Петренко Олексій Миколайович, директор ТОВ «АСМІ»

Степаненко Микола Іванович, доктор філологічних наук, профе-
сор, ректор Полтавського національного університету імені
В. Г. Короленка

Стрельников Віктор Юрійович, доктор педагогічних наук, професор

Федій Ольга Андріївна, доктор педагогічних наук, професор

Хомич Лідія Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор

Шиян Надія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор

Шпак Валентина Павлівна, доктор педагогічних наук, професор

ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

Волошина Людмила Миколаївна, доктор педагогічних наук, про-
фесор (Російська Федерація)

Мажець Гелена, доктор габілітований, професор (Республіка
Польща)

Плечкань Клеменс, доктор, ад'юнкт Католицького університету
(Республіка Польща)

ПЕРЕКЛАДАЧІ:

Іщенко Лариса Миколаївна, методист;

Биндас Олена Миколаївна, викладач

КОМП'ЮТЕРНА ВЕРСТКА ТА ДИЗАЙН:

Назаренко Сергій Миколайович

Журнал зареєстровано в Міністерстві юстиції України

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації (серія КВ №14968-3940 ПР від 19 лютого 2009 року)

Підписано до друку 15.05.2015.

Друк офсетний. Формат 60х84/8.

Ум.-друк. арк. 7,91, обл.-вид. арк. 7,60.

Наклад 200 пр. Зам. № 9582

Адреси редакції, видавця та виготовлювача:

ТОВ «АСМІ», вул. Міщенка, 2, Полтава, Україна, 36011

Факс редакції: (0532) 56-55-29

E-mail: tovasmi@mail.ru

Свідцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи

Серія ДК № 3357 від 25.12.2008 р.

Полтавський ОІППО,

вул. Жовтнева, 64-ж, Полтава, Україна, 36014

Тел. гол. ред.: (066) 033 14 22

E-mail: nbilyk@rambler.ru, nbilyk8@gmail.com

© «Імідж сучасного педагога», 2015

© Видавництво «АСМІ», 2015

ЗМІСТ НОМЕРА:

ТОЧКА ЗОРУ

Розвиток дитячої субкультури в сучасному
соціумі **Гавриш Н. В.** 3

Позитивне сприйняття світу дитиною –
шлях до її успіху **Омельяненко Н. В.** 7

ВИЩА ШКОЛА

Розвиток художньо-творчого потенціалу вихователя:
шлях до екології дитинства **Тарасенко Г. С.** 9

Екологія дитинства як ресурсний компонент
освітньої діяльності дошкільного відділення
Вінницького гуманітарно-педагогічного
коледжу **Руда Т. В., Федчишина Т. Л.** 12

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА

Професійна компетентність і готовність керівника
дошкільного навчального закладу
до інноваційної діяльності: сутність
і взаємозв'язок **Василенко Н. В.** 15

Технологія проектування – сучасний стиль роботи
вихователя **Якубчик О. М., Любарська І. П.** 19

Комунікативна культура вихователя – запорука
духовного та мовленнєвого зростання дошкільника
Тарашевська О. В., Цісар І. В. 21

НАВЧАЮЧИ – ВЧИМОСЯ

Взаємозв'язок образного і логічного мислення
як шлях до гармонізації розумової діяльності
дошкільників **Кривошея Т. М.** 25

Організація дослідницької діяльності дошкільників у
контексті екологізації освітнього середовища ДНЗ
Присяжнюк Л. А. 28

Роль загадок у формуванні логічного мислення
дітей дошкільного віку **Козак І. І.** 31

ЖУРНАЛ У ЖУРНАЛІ

Дошкілля Вінниччини: на хвилі інноваційних
перетворень **Бачинська Т. В.,
Колосінська Г. І., Русан Л. С.** іл.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Барболіна Н.М., Білик Н.І.,
Гриньова М.В., Зелюк В.В. (голова), Ільченко В.Р.
Момот І.М., Петренко О.М., Федій О.А.

Схвалено рішенням вченої ради
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка
(протокол № 12 від 29 квітня 2015 року)

Над номером працювали:

Білик Н.І., Василенко Н.В., Гриньова М.В.,
Зелюк В.В., Іваниця Г.А., Степаненко М. І.,
Тарасенко Г. С., Федій О.А.

ДО ВІДОМА АВТОРІВ

Статті надаються авторами особисто або пересилаються поштою, електронною поштою. Тексти треба надавати в електронному форматі (14 шрифт Times New Roman, 1,5 інтервал, поля – 2 см). Ім'я, прізвище автора, назва статті, ключові слова (не більше 5), анотація подаються українською, російською та англійською мовами (3-5 рядків).

Обсяг статті 8-12 сторінок друкованого тексту. На окремому аркуші треба зазначити прізвище, ім'я, по батькові автора, вчене звання, посаду, місце роботи, контактні телефони, домашню та електронну адресу.

Рукописи та ілюстрації авторам не повертаються.

Редакція залишає за собою право публікувати найцікавіші матеріали повністю або фрагментарно без додаткового узгодження з авторами. Надсилаючи статтю до редакції, автор дає автоматичну згоду на її публікацію.

Від навчального закладу матеріали подаються до основного змісту журналу відповідно до рубрик (можлива і зміна рубрикації), при цьому попередньо оплативши певну кількість примірників за домовленістю.

Номери журналу мають тематичне спрямування.

За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на літературні джерела відповідають автори публікацій.

Думка редакції може не збігатися з думкою авторів. Редакція зберігає за собою право на редагування і скорочення матеріалів.

Статті не рецензуються і не повертаються.

Додається рецензія науковців кафедр ВНЗ або рішення вченої ради – для колективу авторів одного навчального закладу.

Посилання на публікації журналу «Імідж сучасного педагога» обов'язкове.

Редакція приймає благодійні внески.

Розміщення матеріалів і реклами за домовленістю.

Шановні читачі!

Журнал можна замовити та придбати за адресою:
ПОПШО, вул. Жовтнева, 64-ж, м. Полтава, 36014.

Передплата може здійснюватися
протягом року:

- 1) готівкою;
- 2) за передплатним індексом в Україні – 37543.
З 1.01.2015 вартість передплати на рік – 200 грн.,
на півріччя – 100 грн.
- 3) за рахунком:

ПРУ КБ «Приватбанк»

Р/р 26002173069 067

МФО 331401

Код ЄДРПОУ 01472824

Кому: ТОВ «АСМІ» (за «Імідж...»)

ОРІЄНТИРИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Комплексна системна взаємодія педагогів і батьків у формуванні соціально-комунікативних компетентностей дошкільника перед вступом до школи **Іваниця Г. А.** 34

Світ сучасної дитини у системі «батьки і діти» **Галич Т. В.** 39

Ціннісні орієнтації батьків як основа забезпечення гармонійного буття дитини у сім'ї
Голюк О. А. 41

ПОРАДИ СПЕЦІАЛІСТА

Психологічні особливості розвитку екологічної свідомості дитини **Томчук М. І.** 45

Візуально-моторний Бендер гештальт-тест у вивченні готовності до навчання дошкільника
Яцюк М. В. 49

Ігровий підхід до формування життєвої компетентності дітей з вадами зору
Колосова О.В. 54

Особливості організації корекційного навчання з формування навичок просторового орієнтування у дошкільників зі зниженим зором
Чопик Л. І. 57

ДОШКІЛЬНА РОДИНА

Аксіологічний підхід до формування громадянських компетентностей дітей дошкільного віку
Пташнік Н. М. 60

Інноваційний підхід до оздоровчої гімнастики в ДНЗ у контексті забезпечення екології дитинства
Пахальчук Н. О. 63

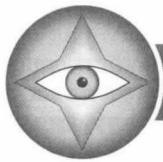

ІМІДЖ-ІНФОРМАЦІЯ

Організація науково-методичної роботи (з досвіду Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників) 2 с. обкл.

Відомості про авторів 3 с. обкл.

Наші автори..... 2

УДК 373.367

Гавриш Н. В.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

А Стаття присвячена аналізу в контексті загальної культури сучасного суспільства дитячої субкультури як особливо-го значеннєвого простору цінностей, настанов, способів діяльності та форм спілкування, що здійснюються в тій чи іншій конкретно-історичній соціальній ситуації розвитку. Зроблений термінологічний аналіз поняття, схарактеризовані основні функції та структурні елементи дитячої субкультури, визначені позитивні та негативні впливи, що здійснює суспільство на сучасну дитячу субкультуру; названі окремі шляхи збереження дитячої субкультури та дитячої картини світу як її важливого елементу.

Ключові слова: дитяча субкультура, культура, дитяча картина світу.

Постановка проблеми. Світ дитинства – невід’ємна частина людського суспільства. Суспільство не зможе пізнати себе, не зрозумівши закономірності дитинства, водночас не зможе зрозуміти світ дитинства без знань про особливості культури дитинства. По-перше, тому, що індивідуальний розвиток дитини відбувається не в соціальному вакуумі, а в багатоплановому спілкуванні зі світом дорослих й однолітків. Це добре видно на прикладі дитячих ігор, що моделюють доросле життя. По-друге, дитина одушевляє навколишній світ, насичує його емоційним забарвленням. Вона перетворює у своїй уяві предмети дійсності, драматизує стосунки з однолітками і на цій основі формує й відтворює найважливішу культурну якість людини у створенні ідеальних цінностей. По-третє, дитина завжди пов’язана з предметним світом: на основі чуттєвого досвіду в неї формується первинний понятійний апарат, що, безумовно, не можна вважати абсолютною копією дорослих уявлень, тобто діти формують власний – дитячий світ, світ унікальної культури.

Крім того, дитинство як особливий специфічний етап у розвитку особистості можна зрозуміти тільки через систему дитячих уявлень, образів, почуттів і настроїв, у яких дитина й сприймає культуру дорослих людей, осмислюючи власний життєвий шлях.

Особливості сучасного соціуму пов’язані зі скороченням простору дитинства, а також зубожінням змісту й форм дитячої субкультури, спричиненим збідненням рівня загальної культури батьків як трансляторів дітям надбань культурної спадщини людства тощо. З огляду на роль дитячої субкультури як вагомого чинника соціалізації дітей конче необхідно зробити все можливе для її збереження.

Мета статті полягає в аналізі особливостей

культури дитячої спільноти у складних умовах сучасного соціуму, визначенні шляхів збереження дитячої субкультури через сприятливу для того організацію життєдіяльності дітей у дошкільному навчальному закладі.

Аналіз досліджень і публікацій. Субкультура як частина загальної культури, система цінностей, звичаїв, традицій, що властива певній соціальній групі досліджується останнім часом досить активно стосовно різних соціальних категорій громадян (Б. Єрасов, А. Кравченко, Ю. Осокіна, А. Шилова та ін.). Проблема дитячої субкультури також досліджується в різних аспектах у межах соціально-педагогічних і психолого-педагогічних досліджень (В. Абраменкова, Т. Алієва, Л. Варяниця, Р. Калько, В. Кудрявцев, О. Малахова, М. Осоріна, Т. Пироженко та ін.).

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми дитячої субкультури не може минути хоч оглядової характеристики поняття «культура» як елементу в загальному колі культури.

Майже всі визначення поняття «культура» (від лат. «культивувати», тобто обробляти ґрунт) збігаються в тому, що вона становить особливу форму організації життя людей [7]. Так, згідно з К. Уїсселром, «культурою вважається спосіб життя, яким іде громада або плем’я. Культура племені є сукупність вірувань і практик». М. Херсковіц розглядає культуру як суму поведінки й способу мислення, що утворює певне суспільство. З позиції Дж. Холінгмана, це сполучення сформованої поведінки та поведінкових результатів, компоненти яких передаються в спадщину членами певного суспільства. Певною мірою культуру також можна розуміти як своєрідну картину світу (І. Кіндрат). Слушною є думка В. Стюпіна, який вбачає в культурі систему таких надбіологічних програм людської життє-

діяльності, що розвиваються історично та забезпечують відтворення й зміну соціального життя в усіх його основних проявах. Отже, науковці сходяться в тому, що культура як соціально наслідуване явище визначає спосіб життя суспільства, що базується на певних ідеалах і цінностях; вона пов'язана із психологічними процесами, зокрема, з процесами символізації; це явище й ідеального, й матеріального порядку.

Важливими для розуміння суті цієї категорії є такі положення:

1. Культура складається зі звичок, тобто чітких способів реагування, що здобуваються за допомогою навчання.

2. Культура прищеплюється вихованням. Це те, що переходить з покоління в покоління: кожний новий адепт навчає наступного. Звідси випливає, що будь-яка культура несе на собі загальний відбиток процесу виховання.

3. Культура соціальна. Культурні звички зберігаються в часі не тільки завдяки тому, що передаються в процесі виховання. Вони, крім того, ще й соціальні; інакше кажучи, вони розділяються людьми, що живуть в організованих колективах або суспільствах, і зберігають свою відносну однаковість під впливом соціальних факторів. Колективні, або поділювані звички конкретної соціальної групи утворюють природну одиницю, тобто культуру чи субкультуру. Якщо культура соціальна, то її доля залежить від долі суспільства. Всі культури, що збереглися дотепер, доступні для дослідження, повинні виявляти в собі певні риси подібності, оскільки всі вони повинні були забезпечувати виживання співтовариства. Серед таких культурних універсалій науковці відзначають почуття групової згуртованості, механізми соціального контролю, організацію захисту від ворожого оточення й забезпечення відтворення населення [6]. Це положення є надзвичайно важливим для усвідомлення впливу сучасної соціальної ситуації на розвиток дитячої субкультури в Україні.

Поява терміну «субкультура» (вперше його ввів в обіг американський соціолог Т. Роззак) спричинена неоднорідністю сучасного культурного простору. Ми розуміємо субкультуру як частину, підсистему культури з огляду на мультикультурний характер урбанізованого суспільства (М. Брейк, Н. Смелзер, Б. Філіп).

Це поняття певний час використовувалося з низкою таких значень, у яких виявлялося сприйняття не інституціональних культурних явищ як низових – на противагу «високій» офіційній культурі: «контр-культура», що визначала ідеологію молоді, яка руйнує будь-яку культуру взагалі, протистоїть культурі як такій; «молодіжна культура». Пізніше виявилось існування й інших культур, у т. ч., дитячої, що відрізнялися від офіційної, але цілком реальних, зі своїми нормативними й символічними характеристиками. Це дало нового життя поняттю «субкультура», втім у дещо зміненому значенні.

Найповнішим, на нашу думку, є визначення поняття субкультури О. Семашко: «Субкультура – це специфічні норми, погляди й цінності, а також соціальні й духовні потреби, ціннісні орієнтації тієї

чи іншої групи; продукти творчої діяльності, способи залучення до духовних цінностей і особливості їхнього освоєння, стиль способів життя та існування» [7]. Багатовекторність комплексу, що складає субкультуру, дає можливість особистості реалізувати свою соціально-культурну ідентифікацію та визнати себе в суспільстві.

Зміст субкультури певної верстви суспільства відбивається в її картині світу, що, за визначенням Р. Редфілда, є баченням світобудови, характерним для того або іншого народу, уявленням членів суспільства про самих себе й про свої дії, свою активність у світі [8].

На нашу думку, картина світу відіграє значну роль у структурі поняття «дитяча субкультура», оскільки, дійсно, відокремленість носіїв від інших культур забезпечує спільна «картина світу», загальне світорозуміння. Кожна субкультура збагачується за рахунок носіїв особливих соціокультурних переваг та їхньої особистої культури. Тому, вивчаючи ці переваги в різних проявах і різними методами, можна виявити вагомий для розуміння характеристики певної субкультури.

Дитяча субкультура відрізняється низкою специфічних ознак. Зупинимось на них детальніше. Наявні різні думки щодо дитячої субкультури. Так, І. Кон розуміє під дитячою субкультурою автономну соціокультурну реальність, своєрідну субкультуру, що має власні мову, структуру, функції, традиції. Він визначає три основні підсистеми цієї культури: 1) дитяча гра; 2) дитячий фольклор і взагалі художня творчість; 3) спілкування, комунікативна поведінка дітей. На близькій позиції перебуває дослідник В. Кудрявцев, який вбачає в дитячій субкультурі «особливу систему існуючих у дитячому середовищі уявлень про світ, цінності тощо, яка частково стихійно складається всередині панівної культурної традиції цього суспільства й займає в ній відносно автономне місце» [5, с. 17]. В. Абраменкова додає: «Дитяча субкультура – особливий значеннєвий простір цінностей, настанов, способів діяльності та форм спілкування, що здійснюються в тій чи іншій конкретно-історичній соціальній ситуації розвитку» [1, с. 56].

Визначення І. Котової, Є. Шиянова дещо уточнюють сказане, у них акцентується увага на дитячому товаристві як носії дитячої субкультури. Автори розуміють останню, як культурний простір і коло спілкування дітей, що допомагає їм адаптуватися в соціумі й створювати власні автономні норми й форми поведінки. Дитяче співтовариство науковці визначають як сукупність людей, які мають відмінні культурні ознаки, що вирізняють їх з-поміж інших спільнот.

С. Іконнікова, говорячи про субкультуру дитинства, наголошує на цінності її «внутрішньої насиченості переживаннями, емоційним ставленням, невидимим дорослому світові й не завжди усвідомлюваним самою дитиною» [2, с. 15].

Інший підхід у М. Кагана, який виділяє в культурі дитинства два шари: один – культурні форми, створювані дорослими для дитини, другий – форми її власної діяльності. Творчість дорослих дозволяє дитині прилучитися до досягнень історії культури

й через процеси засвоєння предметних образів стати культурною людиною. Таким чином, дитина виявляється не тільки творцем культури, але й творцем власного життя. Конкретизуючи світ, розкладаючи його на предмети, пов'язані з культурою, людина тим самим через засвоєння та привласнення предметів культури стає соціальною та культурною істотою.

Ми розглядаємо дитячу субкультуру як динамічне соціальне, психологічно-культурне автономне утворення зі своїми морально-правовими нормами, мовленнєвим апаратом, своїм фольклорним надбанням та ігровим комплексом.

Зауважимо, що включення дитини у світ дорослої культури носить діалектичний характер. З одного боку, дитина є об'єктом загальнокультурного впливу, своєрідним акумулятором культурних надбань. З іншого боку, діти виступають суб'єктом загальнокультурного процесу, створюючи власний світ культури, тобто дитячу субкультуру. М. Осоріна виділяє три головних фактори, що визначають формування дитиною певного світосприймання в процесі дорослішання: 1) вплив «дорослої культури», активними провідниками якої є спочатку батьки, а потім й інші вихователі; 2) особисті зусилля самої дитини, що виявляються в різних видах її інтелектуально-творчої діяльності; 3) вплив дитячої субкультури, традиції якої передаються з покоління в покоління дітей і надзвичайно значимі в розумінні дітьми того, як освоїти навколишній світ [6, с. 12].

Згідно з дослідженням Л. Варяниці, дитячій субкультурі притаманна усталеність структури, до якої належать такі компоненти: дитячий фольклор, дитяча словесна творчість, дитячий правовий кодекс (правила спільноти, прийняті дитячим співтовариством), дитячі ігри (рухливі, рольові, предметні), дитячий гумор (жарті, дражнилки, докучні казки, анекдоти тощо), релігійні уявлення, дитяче філософствування (міркування, роздуми про вічне), естетичні уявлення (прикрашання буття), дитячі інтереси, табування.

На жаль, сучасний соціум заповнює дитячий світ не лише творчими й розвивальними іграшками, а й монстрами, зброєю, каральними та катувальними іграшковими пристроями, що руйнівні впливають на психіку дитини. Діти ж майже цілком залежні від вибору дорослих щодо іграшкового супроводу свого дитинства.

Ще однією ознакою сучасної ситуації є генералізація мультимедійного простору в житті сучасної дитини. Комп'ютер нерідко заміняє їй друзів, батьків, дитячі забави, інші життєві інтереси. Життя дитини істотно збіднюється. Сучасний дошкільник перебуває під всеохоплюючим впливом телебачення, відео. На жаль, більшість батьків не культивують естетичний, інтелектуальний смак та інтерес дітей. Відсутність коментарю, аналізу, естетичної чи моральної оцінки з боку дорослих спричинює насичення дитячої картини світу негативними елементами дорослої культури. І останнє – світ дитячої моди, який теж часто несе на собі відбитки, тенденції дорослої спільноти, що також негативно позначаються на становленні моральності й духовності дитини.

Смисл дитячої субкультури виявляється в тому, що вона надає дитині особливий психологічний простір, у якому дитина здобуває соціальну компетентність у групі рівних. Уже на найранішніх етапах філо- й онтогенезу дитяче співтовариство разом із родиною (а часом і замість неї) бере на себе навчальні та виховні ролі. Саме в дитячому середовищі іноді досить жорстко за допомогою традиційних культурних засобів – дитячого правового кодексу, фольклору, ігрових правил – відбувається підпорядкування дитини груповим нормам та оволодіння нею контролем над власною поведінкою, тобто, формування її як особистості.

Водночас дитяча субкультура з її величезним розвивальним потенціалом надає дитині експериментальний майданчик для самореалізації, для випробовування себе, визначення меж своїх можливостей, занурюючи її в інші логіки, інші світи й простори. На відміну від культури дорослих, що визначально задає шлях розвитку дитини від простого до складного, від конкретного до абстрактного, дитяча субкультура надає можливість їй самостійно обрати один із різноманітних шляхів, тобто визначає зону варіативного розвитку.

Простір дитячої субкультури створює для дитини «психологічне укриття», захист від несприятливих впливів дорослого світу, це означає, що дитяча субкультура виконує психотерапевтичну функцію. Групова психотерапія за допомогою гри, «казкотерапії» – відомий прийом не тільки для дітей, але й для дорослих. Водночас дитячий фольклор (наприклад, страшилка – тренінг тривожності й страху темряви, дражnilка – психологічний засіб володіння собою та тренування культурних комунікативних умінь тощо) становлять собою не штучно створені, а природні психотерапевтичні засоби, які дитяче співтовариство використовувало протягом тисячоріч. Характерні для сучасної соціальної ситуації розвитку ознаки катастрофічного зросту дитячих неврозів, психічних захворювань, відчуження дітей від дорослих та однолітків, їхнього духовного неблагополуччя – всі ці риси фахівці пов'язують зі скороченням і навіть знищенням фізичного простору дитячих ігор і спілкування (міських дворів і сільських околиць), тобто з неможливістю нормального функціонування дитячих співтовариств із метою засвоєння всього багатства дитячої субкультури. Ступінь заглибленості дитини в дитячу субкультуру виявляється своєрідним показником її гармонійних стосунків з іншими людьми.

Дитяча субкультура виконує також культуроохоронну функцію – у її надрах зберігаються жанри, усні тексти, обряди, елементи сакральності тощо, втрачені сучасною цивілізацією. На жаль, багатьма етнографами й фольклористами відзначається характерне для сьогодення зміщення культурних цінностей із побуту дорослих у дитяче середовище як момент збереження традицій з оновленою функціональністю. Подібно до того, як дитяче мовлення допомагає відшукати загальні лінгвістичні закони, у дитячих іграх знаходять чудом збережені історичні свідчення глибокої стародавності, дитячий фольклор, дитяча казка, прізвиська, релігійні уявлення доносять до нас різноманітні форми й відтінки люд-

ських відносин, етичних норм, естетичних зразків різних епох.

У дитячій субкультурі існують механізми, що допомагають дитині виробити готовність до розв'язання проблем, які з'являються в майбутньому, на наступній фазі її розвитку, та сформувати алгоритм адекватної дії. У цьому виявляється особлива прогностична функція дитячої субкультури. У ситуації пережитого країною, коли підвищується фактор невизначеності, коли виявляються неспроможними багато прогнозів, розрахованих на стабільні ситуації, у дитячій субкультурі існує прогностичний потенціал передчуття, передбачення траєкторії розвитку культури. Біблійна мудрість «вустами дитини мовить істина» в наші дні перестає звучати чисто метафорично, діти не знають, що їм відкрита істина, вони пророкують про долю світу відповідно до парадокса знання незнаючих. Проблематизуючи й переосмислюючи історичну спадщину дорослих, дитяча субкультура ставить крапки в розвитку загальнолюдської культури. У цьому її духовна місія, за висловленням У. Емерсона: «Діти – вічні месії людства, втілення його невідворотного майбутнього» [1, с. 116].

Дитяча субкультура, що володіє невичерпним потенціалом варіантів становлення особистості, в сучасних умовах набуває значення пошукового механізму нових напрямів розвитку суспільства. «Суспільний дитячий погляд» – це погляд у завтрашній день, він демонструє необхідність звернення до аналізу картини світу, яка дуже швидко змінюється в дитячій свідомості для розуміння теперішнього й прогнозування майбутнього. Сьогодні різко погіршився показник якості життя сучасної дитини, особливо в морально-етичній сфері, критеріями якого є: ставлення до світу речей, інших людей, однолітків, самого себе, а також відсутність оптимістичної картини світу, радісного світовідчуття та віри в майбутнє. Основною причиною таких показників є ті зміни, які відбувалися в нашому суспільстві, складність перехідного періоду до європейської держави, масштабність і гострота його соціальних, культурних та економічних проблем. Аналіз суспільних процесів свідчить, що наразі найменш захищеною категорією населення є діти. Знецінення моральних норм у стосунках між

людьми призводить до зниження рівня виховання дітей, послаблення інтересу до навчання. Складні матеріальні умови в сім'ях зумовлюють залучення частини дітей до дрібних спекуляцій, жебракування. Особливо складним є матеріальне становище в багатодітних сім'ях. Недостатньо здійснюються заходи щодо соціального й правового захисту дітей. Нині нараховується понад 60 тисяч дітей, які залишилися без піклування, та дітей-сиріт. Причому ця цифра щороку збільшується. Позбавлені постійної батьківської опіки, діти все частіше потрапляють у сферу інтересів кримінальних осіб, стають безпритульними, бомжами. Зростаюча дегуманізація відносин у дитячому середовищі виявляється в крайніх формах: у збільшенні дитячої жорстокості й злочинів, у загальній криміналізації дитячої субкультури – її мовлення, ігрових форм спілкування, загальних настанов. Не в останню чергу це пов'язано з кризою сім'ї, втратою традиційного авторитету батьків.

Висновок. Отже, сучасна дитяча субкультура потребує цілеспрямованих зусиль дошкільного закладу у взаємодії з родинами щодо її збереження. Критичне ставлення до збагачення предметного світу дитинства, спільна з дорослими дитяча діяльність, у процесі якої відбувається трансляція культурних надбань людства підростаючому поколінню, активне використання літературних творів має стати на захисті особистісного зростання дошкільників, їх успішної соціалізації у дитячо-батьківських стосунках.

Список використаних джерел

1. Абраменкова, В.В. Социальная психология детства: развитие отношений ребёнка в детской субкультуре / В.В. Абраменкова. – МОДЭК, 2008 (Воронеж: Воронеж, ИПФ).
2. Иконникова, С.Н. Защитный пояс культуры и стратегия отношения к детству / С.Н. Иконникова // Дети и старики как группы риска: миссия социальной работы в обществе переходного типа : сб. ст. и матер. междунар. конф. (15–17 мая 2010). – Самара, 2010.
3. Кон И.С. Ребёнок и общество / И.С. Кон. – Москва : Педагогика, 1988. – 271 с.
4. Кудрявцев, В.Т. Смысл человеческого детства и психическое развитие ребёнка / В.Т. Кудрявцев // Дошкільна освіта. – 2012. – № 3. – С. 37–43.
5. Ле Шан Эда. Когда дети сводят друг друга с ума. – СПб. : Проим-ЕВРОЗНАК, 2004. – 278 с.
6. Осорина, М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. – СПб., 2000. – 314 с.
7. Українська та зарубіжна культура : навч. посіб. // М.М. Закович, І.А. Зязюн, О.М. Семашко та ін.; за ред. М.М. Заковича. – Київ : Знання, 2000.
8. Redfield R. The Little Community. Viewpoints for the Study of a Human Whole. – Uppsala, and Stockholm: Almqvist and Wiksells, 1995.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції : 01.04.2015

Гавриш Н. В. Сохранение детской субкультуры в современном социуме.

А Стаття посвящена анализу в контексте общей культуры современного общества детской субкультуры как специфического смыслового пространства ценностей, установок, способов деятельности, формы общения, которые осуществляются в той или иной конкретной исторической и социальной ситуации развития. Сделан терминологический анализ понятия, охарактеризованы основные функции и структурные элементы детской субкультуры; определены позитивные и негативные влияния, которые оказывает общество на современную детскую субкультуру; названы отдельные пути сохранения детской субкультуры и детской картины мира как её важного элемента.

Ключевые слова: детская субкультура, культура, детская картина мира.

Navysh N. V. Children's subculture preservation in the modern society.

S The article is devoted to the analysis of the children's subculture as the special place of values, arrangements, ways of acting, and communication in the certain historical and social situation of the development in the context of the common culture of a modern society. The terminological analysis of the conception is made in the article. The basic characteristics of the function and structure elements of the children's subculture are presented by the author. Positive and negative influence of a modern society on the children's subculture is given too. The author defines the ways of saving children's subculture at all and the children's picture of the world as its important element.

Key words: children's subculture, culture, children's picture of the world.